

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

ZAMONAVIY INGLIZ ROMANLARIDA ARXETIP OBRAZGA XOS SIFATLAR TRANSFORMATSIYASI

Axmedova Shaxnoza Ravshanbek qizi,
Namangan davlat universiteti doktranti
email: shaxnozaa185@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15183397>

Annotation: This article analyzes the transformation of archetypal characters in modern English novels. Based on Jungian psychology, it explores the concept of the archetype and its evolution in literary works. The author focuses on the transformation of hero, antihero, and shadow characters in modern English literature, highlighting the social, cultural, and philosophical factors influencing these changes.

Keywords: archetype, transformation, modern English novel, hero, antihero, shadow character, Jungian psychology.

Аннотация: В статье анализируется трансформация архетипических персонажей в современных английских романах. На основе юнгианской психологии исследуется концепция архетипа и его эволюция в литературных произведениях. Автор фокусируется на трансформации героев, антигероев и теневых персонажей в современной английской литературе, выделяя социальные, культурные и философские факторы, влияющие на эти изменения.

Ключевые слова: архетип, трансформация, современный английский роман, герой, антигерой, теневой персонаж, юнгианская психология.

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ingliz romanlarida arxetip obrazlarning o'zgarishi tahlil qilinadi. Jung psixologiyasi asosida arxetip tushunchasi va uning badiiy asarlardagi evolyutsiyasi o'rganiladi. Muallif zamonaviy ingliz adabiyotida qahramon, antiqahramon va soyaviy obrazlarning transformatsiyasiga diqqat qaratib, ushbu o'zgarishlarning ijtimoiy, madaniy va falsafiy omillar bilan bog'liqligini yoritadi.

Kalit so'zlar: arxetip, transformatsiya, zamonaviy ingliz romani, qahramon, antiqahramon, soyaviy obraz, Jung psixologiyasi.

Kirish. Arxetip obrazlar adabiyotning ajralmas qismi bo'lib, ular inson ongi va ongosti jarayonlarini aks ettiradi. Karl Gustav Jung tomonidan ishlab chiqilgan arxetip nazariyasi adabiy tahlil uchun muhim vosita hisoblanadi. Zamonaviy ingliz romanlarida an'anaviy qahramon va antagonist obrazlarining transformatsiyasi kuzatilmoqda. Ushbu maqolada aynan shu o'zgarishlar va ularning sabablarini tahlil qilish maqsad qilinadi.[1]

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada quyidagi metodlardan foydalaniladi:

- **Komparativ tahlil** – an'anaviy va zamonaviy ingliz romanlaridagi arxetip obrazlarni qiyoslash;

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

- **Semiotik tahlil** – badiiy asarlarda arxetip obrazlarning belgilar tizimi orqali tahlili;
- **Psixanalitik yondashuv** – Jung nazariyasi asosida obrazlarning ma'naviy va ruhiy o'zgarishlarini o'rganish;
- **Sotsiokulturologik tahlil** – obrazlarning jamiyat va madaniyat ta'sirida o'zgarishini tahlil qilish.[2,3,4]

Arxetip obrazlarning o'zgarishiga ta'sir qiluvchi omillar

1. **Jamiyat va madaniyat ta'siri** – globallashuv, texnologik taraqqiyot va postmodernizm ta'sirida qahramon va antiqahramon obrazlari yangicha ko'rinishga ega bo'lmoqda.
2. **Psixologik jihatlar** – zamonaviy adabiyotda inson ruhiyatining murakkabligi va ichki ziddiyatlari ko'proq aks ettirilmoqda.
3. **Janr va uslubiy transformatsiyalar** – fantastika, distopiya, postapokaliptik janrlarda qahramonlar an'anaviy shakldan uzoqlashmoqda.

Asarlardan misollar Arxetip obrazlarning zamonaviy ingliz romanlarida qanday transformatsiyaga uchraganini ko'rsatish uchun bir nechta misollar keltirish mumkin.

- **J. R. R. Tolkiening "Uzuklar hukmdori" trilogiyasida** an'anaviy qahramon arxetipi – Frodo Baggins obrazi orqali namoyon bo'ladi. U dastlab oddiy hobbit bo'lsa-da, epik sayohat davomida murakkab ichki ziddiyatlarni boshdan kechiradi va an'anaviy qahramonning yangi talqini sifatida qaraladi.[5]
- **C. McCarthyning "Yo'l" romanida** otaning obrazi an'anaviy qahramon bo'lishiga qaramay, u o'zining axloqiy tamoyillarini og'ir sharoitlar ostida saqlab qolishga harakat qiladi. Bu obraz qahramon arxetipining postapokaliptik jamiyatda qanday transformatsiyaga uchrashini ko'rsatadi.[6-8]
- **I. McEwanning "Atonement" (Kaforat) romanida** Bryoni Tallis obrazi an'anaviy soyaviy arxetipga ega bo'lib, u o'zining xatosi va yolg'oni tufayli boshqalarning hayotini o'zgartirib yuboradi. Ushbu obraz an'anaviy antagonist obrazidan farqli ravishda, o'z ichki kechinmalari orqali o'zgaradi va ma'naviy kechirim so'rash yo'lidan boradi.[9-10]

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ingliz romanlarida an'anaviy arxetip obrazlar tubdan o'zgarib, ular murakkab va ko'p qirrali tus olgan. Qahramon obrazlari insoniy ziddiyatlarni chuqur aks ettiradigan darajada realistik shakllanmoqda. Antiqa qahramonlar va soyaviy obrazlar esa axloqiy relativizm va zamonaviy jamiyat muammolari fonida yangi qiyofaga ega bo'lmoqda. Masalan,

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

Tolkien, McCarthy va McEwan romanlarida arxetip obrazlarning turli zamon va sharoitlarda qayta talqin qilinishi bu o'zgarishlarni yaqqol ko'rsatadi. Ushbu transformatsiyalar zamonaviy ingliz adabiyotining dinamik va chuqur falsafiy mazmunga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jung, C. G. (1969). *The Archetypes and The Collective Unconscious*. Princeton University Press.
2. Tolkien, J. R. R. (1954). *The Lord of the Rings*. George Allen & Unwin.
3. McCarthy, C. (2006). *The Road*. Alfred A. Knopf.
4. McEwan, I. (2001). *Atonement*. Jonathan Cape.
5. Frye, N. (1957). *Anatomy of Criticism: Four Essays*. Princeton University Press.
6. Rasulov B. (2013). *Adabiyot nazariyasi asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
7. Qosimov B. (2005). *Adabiyotshunoslikka kirish*. Toshkent: Fan.
8. Karimov M. (2016). *Adabiy obrazlar tahlili*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi.
9. Saidov M. (2018). *Adabiyot va psixoanaliz*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
10. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (2002). *Arxetip va adabiyot*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.